

Çeşm-i Cihan

Çeşm-i Cihan:

Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi

ISSN: 2149-5866

Sayı: 12/Dr. Öğr. Ü. Özgür TOKAN Özel Sayısı

(Aralık 2025), 24-39, TÜRKİYE

DOI: 10.30804/cesmicihan.1800901

Araştırma Makalesi

KÜLTÜREL BİR KURUMUN İNŞASINDA YEREL-MERKEZ İLİŞKİSİ: AKÇAKOCA HALKEVİ (1935–1949)*

Mine DİLEK**

Öz: Bu çalışma, Erken Cumhuriyet döneminde taşrada yürütülen küçük ölçekli bir bayındırlık girişimi olan Akçakoca Halkevi binasının inşa sürecini, dönemin merkez–yerel yönetim ilişkileri bağlamında ele almaktadır. Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi’nin kültürel seferberlik politikalarının en önemli araçlarından biri olarak kabul edilir. Erken Cumhuriyet döneminde modern yurttaşlık bilincinin geliştirilmesi ve toplumsal yapının dönüştürülmesi için halkevleri yoluyla kapsamlı bir kültürel ağ oluşturdu. 1932–1951 yılları arasında ülke genelinde açılan 478 halkevi şubesi, sanattan spora, dil çalışmalarından sosyal yardım faaliyetlerine kadar pek çok alanda etkinlik göstererek merkezin toplumsal değişim ve dönüşüm hedeflerini taşraya taşıdı. Bu çerçevede 1935–1951 yılları arasında faaliyet gösteren Akçakoca Halkevi, merkez ile yerel yönetimler arasındaki bürokratik işleyişi anlamak açısından önemli bir örnektir. Kurum, ilk olarak Akçakoca Aşağı mahallede bulunan ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği’ne ait olan 1913 yılı yapımlı binada faaliyet gösterdi. 1942 yılında Kapırlı Mahallesi Konak Bayırı mevkiinde yeni bir binanın inşa edilmesine karar verildi. 1943 yılında projesi çizilen ve ödeneği ayrılan Akçakoca Halkevi binasının inşa edilmesi 1949 yılına kadar sürüncemede kaldı. Akçakoca Halkevi binasının inşa sürecinde idari, mali ve teknik aksaklıklardan dolayı pek çok sorun ortaya çıktı. İnşa sürecinde yaşanan gecikmeler, yanlış uygulamalar, kaynak yetersizlikleri ve yerel yönetimlerin merkezi idarenin direktiflerine riayet etmemeleri gibi sorunlar kimi zaman “itaatsizlik” kimi zaman “itimatsızlık” olarak algılandı. Akçakoca’daki inşaat süreci gerek Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği’ni gerekse Cumhuriyet Halk Partisi Bolu İl İdare Heyeti’ni yedi yıl süre ile uğraştıran sancılı bir meseleye dönüştü. Özellikle teftiş sistemi ile merkezin yerel idare üzerindeki yoğun bir denetim kurmak istemesi, parti teşkilatlarının ve halkın merkeze duyulan güven ve bağlılık hissini büyük ölçüde zedelemiştir. Akçakoca örneğinde olduğu gibi, küçük ölçekli bir bayındırlık hizmetinin merkezi idare ve yerel yönetimler arasında uzun soluklu bir soruna dönüşmesi Cumhuriyet Halk Partisi merkezi yönetiminin kontrolcü yönünü göstermesi bakımından önemlidir. Bu çalışmada, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri’ndeki yazışmalar doğrultusunda Akçakoca Halkevi binasının inşa süreci, merkez–yerel ilişkisi bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akçakoca, Halkevi, Erken Cumhuriyet Dönemi, Bürokrasi, Merkez-Yerel İlişkisi.

THE LOCAL-CENTRAL RELATIONSHIP IN THE CONSTRUCTION OF A CULTURAL INSTITUTION: THE AKÇAKOCA PEOPLE’S HOUSE (1935–1949)

Abstract: This study examines the construction process of the Akçakoca Halkevi building, a small-scale public works initiative carried out in the provinces during the Early Republican period, within the context of central-local government relations of the time. Halkevleri are considered one of the most important tools of the Republican People’s Party’s cultural mobilization policies. During the Early Republican period, a comprehensive cultural network was established through the Halkevleri to develop modern citizenship awareness and transform the social structure. Between 1932 and 1951, 478 Halkevi branches opened across the country, carrying out activities in many areas, from art to sports, language studies to social assistance activities, and bringing the center’s goals of social change and transformation to the provinces. In this context, the Akçakoca Community Center, which operated between 1935 and 1951, is an important example for understanding the bureaucratic functioning between the center and local administrations. The institution initially operated in a building constructed in 1913, located in the Aşağı neighborhood of Akçakoca.

* Bu çalışma, “Akçakoca Halkevi Binasının Sancılı Geçen İnşa Süreci (1942–1949)” başlığıyla Düzce Üniversitesi Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin düzenlediği *Akçakoca Sempozyumu’nda (18–19 Nisan 2025)* sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ORCID: 0000-0002-4897-9030, minedemir@bartin.edu.tr.

and belonging to the General Secretariat of the Republican People's Party. In 1942, it was decided to construct a new building in the Konak Bayırı area of the Kapkırı neighborhood. The construction of the Akçakoca Community Center building, whose project was drawn up and budgeted in 1943, was delayed until 1949.

Many problems arose during the construction of the Akçakoca Community Center building due to administrative, financial, and technical difficulties. Delays in the construction process, misapplications, lack of resources, and local administrations' failure to comply with the directives of the central administration were sometimes perceived as "disobedience" and sometimes as "distrust." The construction process in Akçakoca became a painful issue that preoccupied both the Republican People's Party General Secretariat and the Republican People's Party Bolu Provincial Administration Committee for seven years. In particular, the central government's desire to establish intensive control over local administration through the inspection system greatly undermined the trust and loyalty of the party organizations and the people towards the center. As in the case of Akçakoca, the transformation of a small-scale public works project into a long-standing problem between the central administration and local governments is significant in terms of demonstrating the controlling nature of the Republican People's Party's central administration. In this study, the construction process of the Akçakoca Community Center building was evaluated in the context of central-local relations, based on correspondence from the Presidential State Archives.

Keywords: Akçakoca, People's House, The Early Period of the Turkish Republic, Bureaucracy, Central-Local Relationship.

Başvuru/Submitted: 10 Ekim 2025

Kabul/Accepted: 7 Aralık 2025

Giriş

Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan modernleşme arayışları, Cumhuriyet rejimiyle birlikte hız kazandı. Yeni devlet, halk ile güçlü bir bağ kurmak ve ulus inşasını hızlandırmak amacıyla çeşitli kurumlar oluşturuldu. Bu kurumlardan biri olan Halkevleri, Cumhuriyet'in getirdiği değerlerin halka anlatılması ve benimsetilmesini kendisine amaç edinen yaygın eğitim kurumlarının başında geldi (Arıkan, 1999, 261). Halkevleri aslında 1920'li yıllarda kurulmuş olan Türk Ocaklarının işlevini devralarak daha kapsayıcı ve devlet güdümlü bir model haline getirmiştir. Türk Ocakları, özellikle elit kesim üzerinde etkili olmuşken, Halkevleri doğrudan halk kitlelerine ulaşmayı amaçlamıştır (Akyüz, 1986, 202).

1932-1951 yılları arasında faaliyet gösteren halkevlerinin faaliyet alanları, 9 ana kolda toplandı: Dil, edebiyat ve güzel sanatlar; temsil (tiyatro); spor; sosyal yardım; halk dershaneleri ve kurslar; kütüphane ve yayın; köycülük; tarih ve müze; yurttaşlık bilgisi. Bu alanlar, Cumhuriyet rejiminin eğitimsel, kültürel ve ideolojik hedeflerini gerçekleştirmek için seçildi. Örneğin, halk dershaneleri ve okuma-yazma kursları ile cehaletin ortadan kaldırılması hedeflenirken, temsil ve güzel sanatlar kollarıyla çağdaş estetik anlayışın halka benimsetilmesi amaçlandı. Açılan halkevlerinde bu kolların hepsinin bulunması şart koşulmadı, bölgenin durumuna ve özelliklerine göre üçünün açılması yeterli görüldü (Çeçen, 1990, 124-127).

19 Şubat 1932'de Ankara Halkevi ile birlikte ülke genelinde 14 halkevi faaliyete geçti. İl ve ilçe merkezlerinde halkevleri açılırken bütçe, bina ve personel sağlanamadığı için tüm köylerinde birer halkodası açılması planlandı. Halkodalarında dokuz şube ayrı ayrı faaliyet göstermeyecek, tüm şubelerin faaliyetleri halkodalarının idare heyetleri tarafından yerine getirilecekti (Çeçen, 1990, 178-179).

Halkevlerinin ilk dönem çalışmaları süresince ülke genelinde 478 adet halkevi ve 4322 adet halkodası faaliyet gösterdi. Aynı tarihlerde kentlerdeki lise ve ortaokul sayıları ile kırsaldaki ilkokul sayılarına baktığımızda halkevleri ve halkodalarının nicel olarak çok yüksek düzeyde olduğu göze çarpar (Çavdar, 1983, 876). 1951 yılında Demokrat Parti tarafından verilen halkevlerinin kapatılmasına ilişkin yasa tasarısının 8 Ağustos 1951'de yürürlüğe girmesiyle halkevlerinin on dokuz yıllık faaliyetleri son buldu. Faaliyet gösterdikleri dönemde okuma yazma oranının artırılması, Türk dili ve tarih tezlerinin halka benimsetilmesi, kültürel seviyenin yükseltilmesi ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara yiyecek, giyecek, barınma ve sağlık gibi alanlarda yardım sağlanması konularında halkevleri önemli roller üstlendiler (Oral, 2002, 521).

Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) ve devletin diğer organları gibi merkeziyetçi bir anlayışla yönetildiler. Halkevlerinde başkan ve yönetim kurulu seçimlerinden yeni şubelerin açılış törenlerinin nasıl olacağına, çıkarılacak dergilere verilecek isimden hangi piyeslerin sergileneceği ya da hangi konferansların verileceğine kadar hemen her konuda merkezden bağımsız karar almaları mümkün değildi (Türkoğlu, 1996, 99). Bu yapı, Edward Schlis'in tanımladığı Şerif Mardin'in 1973 yılında Türk siyasal hayatında kurumsal çerçevesini çizdiği merkez-çevre teorisiyle örtüşmektedir (Mardin, 2013, 35). Mardin'e göre Osmanlı'dan

devralınan güçlü bir “merkez” (devlet, bürokrasi, askerî-sivil elit) ile toplumsal kesimlerin çoğunluğunu oluşturan “çevre” (taşra, yerel seçkinler, dinî otoriteler, sıradan halk) arasında belirli bir hiyerarşik düzen vardır. Bu hiyerarşik ilişki erken Cumhuriyet döneminde kendini belirgin şekilde gösterir. CHP’nin merkezi idaresi, devletin işleyişinden sorumlu olduğu gibi aynı zamanda hedeflenen modernleşme projesinin yürütücüsü durumundadır (Söğütü, 2010, 53). Merkezin direktifleri belirleyicidir; yerelde alınan karar ya da uygulamalar sınırlı düzeydedir. Taşra teşkilatları merkezden gelen talimatları uygulamakla yükümlü birimler olarak kabul edilir. Özellikle “CHP’nin 1927 yılı kongresinde devlet dairelerini yöneten yetkililerle köy muhtarlarının sadece parti müfettişlerinin onayıyla atanabileceği” (Heper, 2018, 104) kararının alınmasıyla bürokratik vesayet meşruiyet kazanmıştır.

Çavdar (1983), taşradaki mülki yöneticilere önemli ölçüde yetki devredildiğini belirtse de özellikle Metinsoy’un çalışmaları taşra yöneticilerinin gerçekte merkezî otoritenin çizdiği sınırlar içinde hareket eden edilgen konumda olduklarını gösterir (2006, 2010). Zira bu anlayış CHP merkez teşkilatının taşrayı sıkı bir biçimde kontrol etme ve denetim kurma çabasıyla uyumludur. Oluşturulan teftiş ve rapor sistemi ile iktidarın taşradaki kurumsal işleyişi daima denetlendi. CHP yönetimi taşraya gönderdiği müfettişlerden sadece idari yapı hakkında değil, incelenen bölgenin sosyal, ekonomik, demografik, kültürel, etnik, dilsel, ideolojik yapısı ve eğilimleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler istiyordu (Metinsoy, 2006, 119). Özellikle müfettişler yoluyla taşradaki idari boşluklar doldurulmaya çalışıldı; bu durum merkezi idarenin yerel üzerindeki devlet otoritesini pekiştirdi (Metinsoy, 2006, 115). 1936 yılında parti ile devlet ayrımının pratikte ortadan kalkmasıyla merkezi yönetimin yerel parti örgütleri ve bürokratları üzerinde etkisi giderek arttığı görülür. Metinsoy’un ifadesine göre baskı ve denetimin artmasına tepki olarak taşrada bir nevi kontrol dışı bir politik-idari yaşam meydana geldi (2010, 124). Merkezin gözetimine takılmadan ilerleyen ekonomik ve politik bir saha ortaya çıktı; bu durum güçlü bir muhalefetin oluşumuna zemin hazırladı.

Partinin taşra örgütlerinin yönetimi, büyük oranda yereldeki nüfuzlu ve varlıklı aileler, toprak sahipleri, büyük çiftçiler, tüccarlar ve varlıklı meslek sahiplerinden oluşmaktaydı. Yereldeki yönetim çoğu zaman bu güçlü aileler ve çıkar grupları arasında el değiştirmiştir (Metinsoy, 2010, 161). Karpat’ın belirttiği üzere kentlerde güçlü ailelerin ve yerel grupların desteği olmadan hükümetin önemli bir adım atması beklenemezdi (2007, 18).

Merkezi idare taşra örgütlerini seçerken, devlet bürokrasisi ile bütünleşmiş ve uyumlu ilişki kurmuş kişiler olmasına dikkat etmiştir. Ancak istenen uyum ve iş birliğinin her zaman sağlanması mümkün değildi; zira teftiş raporlarına yansıyan sorunlar, aksaklıklar, yerel yöneticilerin merkezin talimatlarını uygulamadaki isteksizliği ve yetersizlikleri merkez-taşra ilişkisindeki gerilimi açıkça ortaya koymaktadır (Metinsoy, 2010, 161). Bilhassa merkezden gelen direktiflerin zamanında ve belirtilen şekilde uygulanmaması aksamaların önemli sebebiydi. CHP’nin taşra teşkilatının gerekli alt yapıdan yoksun olması sorunların çözümünü zorlaştırmıştır.

Bu işleyiş içinde CHP yönetiminin taşradaki ideolojik ve kültürel uzantısı olarak kabul edilen Halkevleri, devletin diğer kurumlarıyla benzer biçimde katı bir merkezîyetçilikle yönetildiler. Halkevleri, yalnızca bir kültür kurumu olarak değil, toplumu “terbiye eden” bir mekanizma olarak kurgulanmıştı (Özdemir-Aktaş, 2011, 247). Hemen hemen tüm kararların merkez tarafından belirlenmesi, yerel teşkilatların etkisini en aza indirdi. Erken Cumhuriyet döneminde CHP idari merkezi, yerel idari yapı üzerinde “modernleştirme” söylemiyle kültürel ve bürokratik vesayet kurdu. Halkevleri de bu vesayet sisteminin görünen yüzüydü.

Gerek halkevlerinin idaresinde gerekse taşra teşkilatının denetiminde görünürde bir istikrar sağlanmış olsa da özellikle iktisadi ve mali altyapının yetersizliği yerel-merkez arasındaki gerilimi zaman zaman ortaya çıkarmıştır. 1942 ve 1949 yılları arasında Akçakoca Halkevi binasının inşası sürecinde yaşananlar, belirtilen bu yapısal gerilime örnek teşkil eder. Bu olaylara değinmeden evvel Halkevi binalarının kamusal işlevi hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır.

Halkevlerinin faaliyetlerini en iyi biçimde yürütebilmeleri ve organize olabilmeleri amacıyla ülkenin dört bir tarafında halkevi binaları inşa edildi. Kurumsal işleyişin takip edilmesinin yanında etkinliklerin yapıldığı kamusal mekân olarak hizmet veren bu binalar, şehrin dokusunda önemli yer edindiler. Halkevi binaları, sadece birer yapıdan ibaret değildi; çok yönlü toplumsal eğitim merkezleri olarak işlev görüyordu. Tiyatro salonu, toplantı salonu - büyük halkevlerinde konferans salonları- kütüphane, okuma odası, sergi alanı ve derslik gibi farklı işlevlere sahip bölümler halkevi binalarının temel yapısını oluşturdu (Gurallar, 2005, 102).

Kamusal devlet binası olarak algılanan halkevi binaları; genellikle ilkokul, belediye binası ve hükümet konağının yer aldığı ana cadde üzerinde veya meydanda yer aldı. Hatta bazı şehirlerde halkevi binası inşa edildikten sonra Cumhuriyet Meydanı oluşturuldu (Durukan ve Uraz, 2008, 42). Düzenlenen gösteri, müsamere, kutlama ya da spor müsabakaları için uygun bir bahçesi olması açısından şehir merkezinin biraz dışındaki alanlar da halkevi binalarının inşa edilmesi için tercih edildi (Durukan ve Uraz, 2008, 42).

Büyük şehirlerde görkemli ve anıtsal yapılar inşa edilirken, küçük yerleşimlerde mevcut binalar restore edilerek Halkevi binası olarak kullanıldı. Mevcut binalardan yararlanırken satın alma ya da kiralama yoluna başvuruldu. Halkevleri Talimatnamesi'nin 8. maddesinde "Halkevleri binaları Cumhuriyet Halk Fırkası İdare Heyetleri tarafından temin edilir, tanzim ve tefriş olunur", 10. maddesinde ise "Mesai şubelerinin hepsi için yetecek genişlikte bina bulunmazsa bazı şubelerin başka bir binada çalışmaları caizdir" denilmekteydi. Bu maddelerden yola çıkılarak Halkevleri kimi yerde Türk Ocakları binalarına yerleşti, kimi yerde de kendileri için yeni binalar inşa edildi (Uluskan, 2019, 229-230).

Halkevi binaları, CHP yönetiminin mali desteği ve bölge halkının yardımlarıyla yapılmıştır (Gurallar, 2005, 102). Binaların inşası sürecinde merkezin yerelden en önemli beklentisi, bölge halkı tarafından yeterli nakdi ve ayni desteğin sağlanmasıydı. Küçük yerleşimlerde halkın bağışları, gönüllü işgücü ya da inşaat malzemesi yardımı ile halk tarafından inşaat sürecine katkı sağlandı. Yerelde yapılan destekler sadece ekonomik anlamda değil aynı zamanda merkez-yerel arasında moral ve motivasyonun güçlenmesine hizmet etti. Bir yönüyle merkezin taşra üzerinde oluşturmak istediği nüfuzun, yerel halkın ayni ve nakdi desteğiyle meşruiyet kazandığını söylemek mümkündür. Merkezi devlet yapısı yerel toplulukları çoğu zaman karar süreçlerinin dışında tutsa da uygulama düzeyinde yerelden sağlanacak iş birliği ve katılım büyük önem taşımaktaydı (Özdenkoş, 1999, 82).

Erken Cumhuriyet döneminde taşrada küçük ölçekli bir bayındırlık hizmeti olarak karşımıza çıkan Akçakoca Halkevi binasının inşa süreci, dönemin çevre ve merkez arasındaki ilişki örüntüsünü anlamamız açısından iyi bir örnek teşkil eder. Merkezi otoritenin çevreyi denetleme ve yönlendirme çabası, ayrıca yerel-merkez arasındaki güven sorunu Akçakoca Halkevi binasının inşası sürecinde kendini gösterecektir. Yaşanan aksaklıklar, kimi zaman itaatsizlik kimi zaman itimatsızlık olarak algılanmış ve CHP merkez yönetimi ile yerel idare arasında uzun soluklu bir anlaşmazlığa dönüşmüştür.

Akçakoca Halkevi hakkında yapılan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Akçakoca Halkevi'nin kuruluşu, işleyişi ve faaliyetlerine dair en kapsamlı araştırma Fatih Özçelik'e ait olup (2023), Düzce ve Bolu Halkevi üzerine yapılan çalışmalarda Akçakoca Halkevi hakkında satır aralarında bilgiler yer almaktadır (Özçelik, 2025; Özçelik-Dokuyan, 2014; Evcim, 2023). Bu çalışma ise, Akçakoca Halkevi'nin inşa sürecinde yaşanan gelişmeleri dönemin merkez-yerel yönetim ilişkileri bağlamında ele almayı amaçlamaktadır.

1. Akçakoca Halkevi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri

İdari olarak Bolu'ya bağlı bir ilçe olan Akçakoca'da halkevinin açılması Bolu Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyeti Başkanı Emin Yerlikaya'nın, 6 Şubat 1935 tarihli yazısıyla gündeme geldi. CHF Genel Sekreteri Recep Peker'e gönderilen yazıda Akçakoca'nın halkevi açılması planlanan yerler arasına alınması talep edildi. Bu talebe istinaden Akçakoca Halkevi 22 Şubat 1935 Cuma günü saat 14.00'te resmen açıldı (Bozkurt, 2025, 23).

Akçakoca Halkevi'nin başkanlık görevleri incelendiğinde, kurumun yönetiminin büyük ölçüde kasabanın yerel seçkinleri tarafından üstlenildiği görülmektedir. İlk başkanlık görevini Akçakoca Halk Fırkası İdare Heyeti üyelerinden Rifat Bekmez getirildi ve Bekmez 15 Ocak 1937'ye kadar bu görevi sürdürdü. Onun ardından 1905 doğumlu, kerestecilik ve komisyonculukla geçinen bir tüccar olan Vasıf Peker başkanlık görevini üstlenmiştir. Peker, aynı zamanda Halkevi'nin yeni binasının müteahhitliğini üstlenen kişidir (BCA 490-100- 1673-824-1/74). Peker'in 1 Ocak 1940'a kadar devam eden başkanlığının ardından görev Gazi Arıkan'a devredildi, ancak Arıkan'ın başkanlığı kısa sürmüştür. 21 Ocak-3 Temmuz 1941 tarihleri arasında belediyede kâtiplik ve veznedarlık yapan Osman Bayraktar başkanlığı devraldı. Ardından Akçakoca Askerlik Şubesi Başkanı Ali Özer ile 29 Kasım 1943'te Kaymakam Necdet Basat Halkevi'nin başkanlığını yapan isimlerdir. Tespit edilebilen son başkan ise Şubat 1946'da göreve gelen Tevfik Ozan'dır (Özçelik, 2023, 1495). Bu tablo, Akçakoca Halkevi yönetiminin çoğunlukla yerel burjuvaziye dayanan temsil alanına dönüştüğünü gösterir. Mardin'in merkezin çevre üzerindeki ideolojik ve idari nüfuzunu yerel seçkinler aracılığıyla sürdürdüğü yönündeki tespitiyle uyumludur (2013, 70).

Akçakoca Halkevi, dil, edebiyat ve tarih şubesi, güzel sanatlar şubesi, temsil şubesi, spor şubesi, sosyal yardım şubesi, kütüphane ve yayın şubesi, köycülük şubesi olmak üzere 7 şube çerçevesinde faaliyet gösterdi. Özellikle dil tarih ve edebiyat şubesinin çalışmaları dikkate değerdir. Türkçe olmayan birçok köyün Türkçe isimlerini bularak değiştirilmesi için ilgili mercilere başvurularda bulunulması, dil ve inkılap konularında konferanslar düzenlenmesi, şehre yakın bir konumda olan kale mevkinde incelemeler yapılması ve halkın soyadı almaları konusunda yardım edilmesi yönünde faaliyetler yürütüldü. Güzel sanatlar şubesi kapsamında müzik dersleri verilirken, tiyatro kolu tarafından düzenlenen piyes ve tiyatrolar Akçakoca halkı tarafından ilgiyle karşılandı.

Akçakoca Halkevi'nin aktif biçimde faaliyet gösteren bir diğer kolu spor şubesiydi. Şube kapsamında futbol, voleybol, atletizm ve deniz sporları gibi farklı branşlarda etkinlikler düzenlenerek bölgedeki sportif etkinlikler teşvik edilmiştir. 1935 yılında çeşitli spor dallarına ilişkin konferanslar verilerek motor ve sandal gezileri düzenlendi, ayrıca yüzme yarışmaları tertip edildi. Çevre ilçelerden sporcularla yapılan karşılaşmalarla bölge gençleri arasında birlik ve beraberliğin yaratılması amaçlandı. Akçakoca Halkevi spor şubesinin Akçakocalı gençlerin spora yönlendirilmesi noktasında, önemli adımlar attığı görülür.

Bu girişimlerin yanında farklı şubelerin etkinlik ve faaliyetleri devam etmiştir. Köylülerin ve köylerin temizliği konusunda bilgilendirme amaçlı geziler düzenlemesi, halk sağlığı ve hijyen konularında farkındalık yaratılması köycülük şubesinin çalışmaları arasındadır. Sosyal yardım şubesi, yoksul öğrencilere kitap ve okul araç-gereci temini konusunda yardımcı olurken kütüphane ve yayın şubesi kısa bir süreliğine kütüphane oluşturarak günlük ve haftalık gazeteleri düzenli olarak halkın istifadesine sunmuştur (Özçelik, 2023, 1501-1507). Halkevi'nin eğitimden kültürel faaliyetlere, spordan sosyal yardıma kadar çok alanda faaliyetler yürüterek Akçakoca ve çevresinin gelişmesine katkı sağladığı görülür.

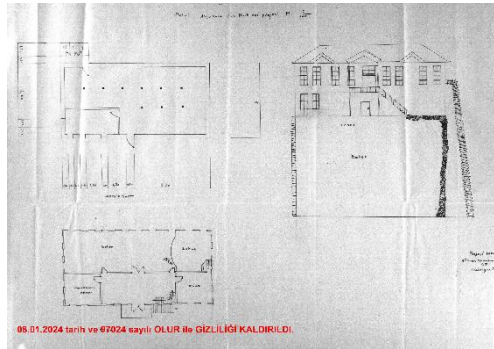
2. Akçakoca Halkevi Binasının İnşa Süreci

Akçakoca Halkevi'nin açılma kararı alındıktan sonra şehirdeki binalardan birinin kiralanması yoluna başvuruldu. Aşağı Mahalle olarak belirtilen mevkide 605 metrekare arazi içinde yapılmış iki katlı kargir binada Akçakoca Halkevi adına kiralanarak çalışmalar burada başladı. Binanın tapuda kayıtlı olan yer bilgisi "*Aşağı mahallede sağ ve arkası Hop Ali oğlu Ahmet bahçesi, sol tarafı Mehmed oğlu Ahmed'in kızı Zeynep şimdi satışla Hacı Tahir oğlu Osman bahçesi, önü yol ile çevrili 605 metrekare arsa*" olarak belirtilmişti (BCA 490-100- 1673-824-1/37).

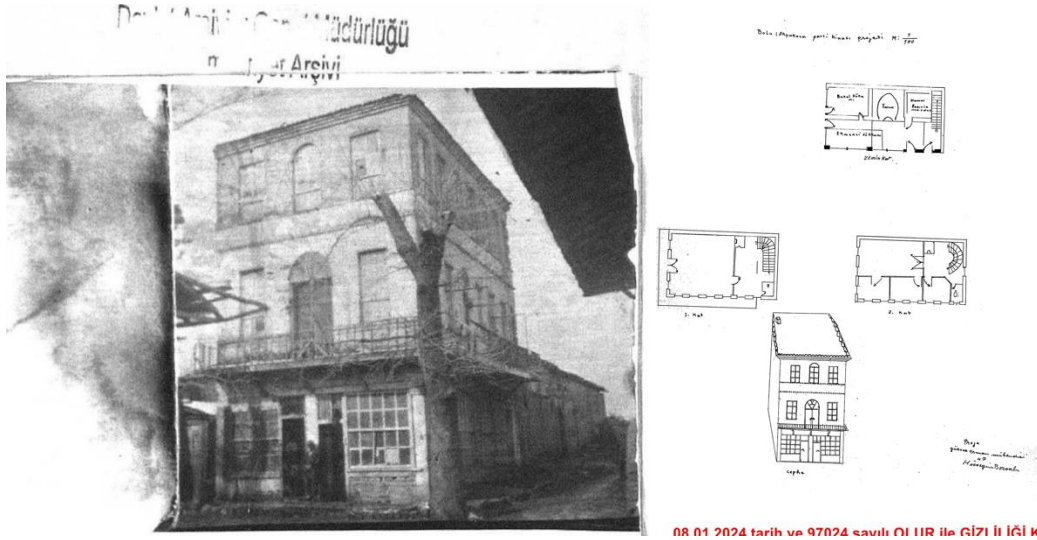
Fotoğraf 1 Akçakoca Eski Halkevi Binası
Kaynak: BCA 490-100- 1673-824-1/ 320.

1913 tarihinde inşa edilen bina, Halkevi'nin çalışmaları için uygundu. Sahne ve 250 kişilik bir salon teşkil edilmesine yönelik düzenlemeler yapıldı. Binanın kira bedeli 8 lira idi; yıllık 96 lira kira bedeli ödemek yerine binanın değeri olan 550 lira ödenerek binanın satın alınması gündeme geldi. 1935 yılı sonunda bina Cumhuriyet Halk Partisi tarafından mülk edinildi. Binanın satın alınması noktasında bir takım şaibeli tartışmalar yaşanmıştır. Tartışmaların odak merkezinde alınacak olan binanın, aslen Akçakocalı olan Bolu Halkevi Başkanı Lütfi Gören'in bir yakınına ait olması konusu geliyordu. Binanın pahalı alındığı yönündeki dedikodular ve şikayetler Ankara CHP Genel Sekreterliği ile Bolu İl İdare Kurulu arasında uzun süreli bir yazışma trafiğine sebebiydi. Hatta öyle ki bir süre sonra İl Yönetim Kurulunca binanın alınmasından vazgeçildiği 28 Ocak 1936 tarihinde Akçakoca Halkevi yetkililerine bildirildiği halde, bina satın alındı. Tartışmaların devam etmesi üzerine Bolu Valisi Salih Cemal Güven, Akçakoca'ya giderek incelemelerde bulunmuş ve iddiaların dedikodudan ibaret olduğu İçişleri Bakanlığına gönderdiği raporla belirtildi. Böylece bina ile ilgili tartışmalar son buldu (Özçelik, 2023, 1495-1500). Bu yaşananlar taşra teşkilatındaki yöneticilerin nüfuzlarını kullanarak kendilerini ya da aile efradına ayrıcalık tanıdıkları iddialarına örnek teşkil eder. Diğer taraftan tek parti döneminde siyasette bir muhalefet partisi olmasa dahi taşra teşkilatları içinde önemli siyasi rekabetler yaşandığının da göstergesidir. Zira Bolu Halkevi Başkanı Lütfi Gören'e yönelik iddiaları gündeme getirenler, parti içinde kendisine muhalif olan seslerdir. Yaşanan sorunlar üzerine bölgenin en yetkili idari amiri olan Bolu Valisi'nin bizzat Akçakoca'ya giderek duruma müdahale etmesi, merkezi yönetimin yereldeki temsilcilerini hem denetleyen aynı zamanda çıkarlarını gözetken bir tavır içine girdiğinin kanıtıdır.

Fotoğraf 2: Akçakoca Eski Halkevi Binası ve Projesi
Kaynak: BCA 490-100- 1673-824-1/ 320.

Arşiv kayıtlarında bahsi geçen binanın sahibi CHP Genel Sekreterliği olarak geçmektedir. Proje sahibi Yüksek Orman Mühendisi Hüseyin Bozoklu'dur. İki katlı kargir binanın büyük bir bahçesi bulunurken ikinci katında sahnesi, geniş bir salonu, müze ve kütüphanesi yer almaktaydı (BCA 490-100-1673-824-1/37). Özçelik'in çalışmasında Halkevi binasının CHP Akçakoca İlçe Başkanlığı'na uzun süre ev sahipliği yaptığı belirtilmektedir. Ancak Akçakoca CHP İlçe Başkanlığı'nın Çuhallı Çarşısında yarı kargir bir binada faaliyet gösterdiği kayıtlarda yer almaktadır (BCA 490-100- 1673-824-1/ 319).

Fotoğraf 3 Akçakoca CHP Parti Binası ve Projesi

Kaynak: BCA 490-100- 1673-824-1/ 319.

Eski binanın yetersiz kalması nedeniyle yeni bir bina inşa edilmesi gerekliliği 1941 yılından sonra çeşitli yollarla dile getirilmeye başlandı. 1941 yılında Bolu vilayeti ve bağlı parti teşkilatını teftiş etmek üzere görevlendiren Tekirdağ mebusu Rahmi Apak'ın hazırladığı raporda, Parti idare heyeti ve hükümet memurlarının Akçakoca Halkevi ile yeteri kadar alakadar olmadıklarına dikkat çekilmekteydi (BCA 490-100-971-756-1-5.Büro/3). Bu durumun temel sebebi ise Halkevi binasının çok müsait olmaması ve mevkinin kasaba merkezine uzak bulunması olarak gösterildi. Raporda Akçakoca Halkevi hakkında bilgi verilen tüm noktalarda binanın ihtiyaca cevap vermediği vurgulandı (BCA 490- 100-971-756-1-5.Büro/21). Nihayetinde Akçakoca Halkevi'nin çalışmalarını sağlıklı bir şekilde yapabilmesi için yeni bir binaya ihtiyacı olduğuna kanaat getirildi.

Aslında Akçakoca Halkevi için yeni bir bina inşa edilmesi teşebbüsü Haziran 1936'da başlamıştı. Ancak diğer halkevi binalarında olduğu gibi arsa seçiminde yaşanan güçlükler, Akçakoca'nın 3 ayrı bölgeye dağılmış olan yerleşim yapısında halkevi binasının hangi semtte yapılacağının tespit edilememesi ve geçen süre zarfında gerekli ödeneğin temininde yaşanan sıkıntılar nedeniyle süreç uzamıştı (BCA 490-100- 1673-824-1/ 156).

Çabalar sonuç verdi ve yeni binanın inşası 1942 yılında resmen ele alınarak 1943 yılında gerekli tahsisatın ayrılmasıyla proje¹ inşaat programına dâhil edildi. (BCA 490-100- 1673-824-1/ 53). CHP Genel Sekreterliği'nden Bolu İl İdare Kuruluna gönderilen yazıda mahalli idareye bilgi verilmesi istendi; hazırlanacak cetvellere dayanarak Karabük Demir-Çelik Fabrikası'ndan gerekli demirin isteneceği müşavir mimar A. Sabri Oran imzasıyla bildirilmekteydi (BCA 490-100- 1673-824-1/ 314).

¹ Yeni Halkevlerinin yapım sürecinde CHP yönetimi tarafından önce binaların arsası temin edilir, sonrasında Bayındırlık Bakanlığı tarafından proje hazırlanırdı. Bazı bölgelerde Halkevi yapılacak ilde Vali'nin projeyi kendi seçtiği mimara yönlendirdiği de olurdu (Uluskan, 2019, 230).

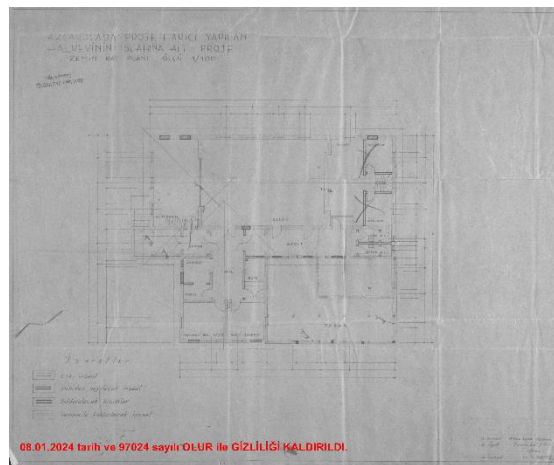
Binanın yerinin belirlenmesi ve işe başlanmasına 21 Kasım 1943 tarihinde resmen karar verildi. Yeni halkevi binası Kapkirli Mahallesi Konak Bayırı mevkiinde inşa edilecekti. İnşaat alanının ölçümleri yapılarak projeye dair kroki çizimleri 1944 yılında tamamlandı (BCA 490-100- 1673-824-1/360).

Fotoğraf 4 Akçakoca Halkevi binasının inşaat sahasını gösteren krokiler
Kaynak: BCA 490-100-1673-824-1/359-360.

CHP Baş mimarı Seyfi Sonad'ın 21 Kasım 1946 tarihli yazısında belirttiğine göre Akçakoca'da inşası düşünülen halkevine ait arsa küçük tip halkevlerine uygundu (BCA 490-100-1673-824-1/160). Büyük şehirlerde dönemin koşullarına göre oldukça yüksek kapasiteli halkevleri inşa edilmişken Akçakoca'da olduğu gibi daha ziyade taşradaki kasabalarda küçük bir toplantı salonu, kütüphanesi ve tiyatro sahnesinin bulunduğu kültür merkezi olarak işlev gören yapılar inşa edildi. Küçük tip halkevleri maliyetleri bakımından daha mütevaziydi ve bölge halkının katkılarıyla inşa edilmesi daha kolaydı (Özdemir-Aktaş, 2011, 244). Daha önce değindiğimiz üzere bölge halkının yardım sağlaması merkezi yönetim için önem arz ediyordu. Bu yönde çaba sarf eden halkevlerinden takdirle bahsedilmiş ve diğerleri için örnek gösterilmiştir. Örneğin CHP Baş Mimarı Seyfi Sonad, Akçakoca Halkevi binası hakkında bilgi verirken Gerede halkının bağışları ile kendi evlerini inşa ettiklerinden övgüyle bahsetmektedir. Aynı şekilde Mudurnu Halkevi binasının inşası için yerelde büyük özveri gösterildiğine dikkat çeker (BCA 490-100- 1673-824-1/312). Akçakoca Halkevi'ne yönelik gelişmeler anlatılırken Gerede ve Mudurnu örneklerinin verilmesi beklentilerin benzer yönde olduğunu gösterir.

Sonad, Akçakocalıların henüz kendi evlerini inşa edebilecek ölçüde hazırlıklı olmadıkları da dile getirir. İlerleyen dönemde işçilik için 10.000 lira ve malzeme için 20.000 liranın yerel kaynaklardan karşılanabileceği; buna karşılık kalan kısmın merkez tarafından üstlenilmesinin beklendiği ifade eder (BCA 490-100- 1673-824-1/162). Nitekim sadece bina inşası konusunda değil, halkevleri amaçlarına ulaşmak ve faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için CHP Genel Sekreterliği'nin mali desteğine her zaman ihtiyaç duymuştur (Oral, 2002, 510).

Fotoğraf 5 Akçakoca Halkevi Projesi ve Yapılan Düzenlemeler
Kaynak: BCA 490-100- 1673-824-1 358.

Nihayet Akçakoca Halkevi'ne ait proje 11 Mayıs 1944 yılında hazırlanarak CHP Bolu İl İdare merkezine gönderildi. Öncelikle Akçakoca Halkevi binasının inşası için diğer halkevlerinde olduğu gibi bölge halkından yardım toplanması için bir süre beklenildi (BCA 490-100- 1673-824-1/156). Akçakoca halkı fındık gelirlerinden 3.000 liradan fazla bir para vererek yeni halkevi binasının yapımına yardım edeceklerini bildirdiler. (Özçelik, 2023, 1500) Toplanan bir miktar para ve ucuza temin edilecek kereste, taş, kum, çakıl, kireç ve işçilik fiyatları da hesap edilerek merkezden verilecek 40.000 lira tahsisat ile inşaatın tamamlanacağı anlaşıldı (BCA 490-100-1673-824-1/156).

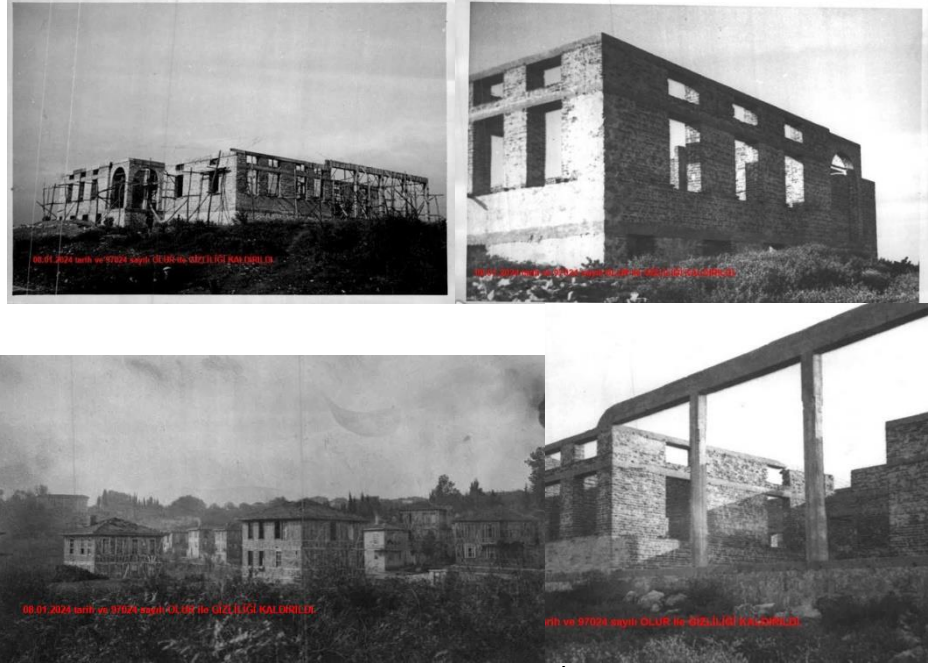
Talep edilen 40.000 liralık tahsisat CHP Genel Merkezi tarafından ayrıldı. İnşaat için gerekli hazırlıkların yapılmasına yönelik bir miktar para, keşif raporları ve proje 11 Mayıs 1944 tarihinde CHP Bolu İl İdare Merkezi'ne iletilti. Gönderilen yazıda proje taslağında herhangi bir değişiklik yapılmayarak aynen uygulanması da özellikle vurgulanmaktaydı (BCA 490-100- 1673-824-1/156). Ancak Karabük Demir Çelik fabrikasından temin edilecek beton demiri gelmediği için inşaat başlanamadı. Nihayet 5 ay sonra ödeneğin 15 bin lirası Bolu İl İdaresi'ne gönderildi ve demir çelik fabrikasından inşaat demiri siparişi sonrasında 15 Ocak 1945 tarihinde inşaat resmen başladı (BCA 490-100- 1673-824-1/157). Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de II. Dünya savaşının yarattığı ağır ekonomik koşullar üretim sistemini ciddi oranda sarsmıştı. Bayındırlık faaliyetlerinin devam edebilmesi için gerek inşa malzemenin temini gerekse mali destek sağlanması CHP yönetimini zorlayan hususlardı (Tekeli- İlkin, 2014).

İnşaat yeni başlamış, hatta temeli dahi tamamlanmamış olmasına rağmen Bolu İl İdare Heyeti, kalan 25 bin liralık ödeneği Genel Sekreterlik'ten istemekteydi. Verilen cevapta 15 bin liranın mahalli yardımlarla dengeli biçimde harcanması, talep edilen ödeneğin harcama kayıtları ve inşaatla ait fotoğrafların incelenmesinden sonra gönderileceği vurgulandı. Ayrıca projede herhangi bir değişiklik yapılmaması üzerinde ısrarla duruluyordu. Yazıda, yaşanan aksaklık ve sorunların asıl nedeninin merkezin verdiği talimatlara tam olarak uyulmaması olduğu belirtiliyordu. Zira proje taslağı üzerinde CHP Bolu İl İdare Merkezi'nden ve CHP Genel Sekreterliği'nden habersiz değişiklikler yapılmış ve inşaat süreci çıkmaza sürüklenmişti. Eleştirilerin merkezinde ise Akçakoca CHP Parti Başkanlığı görevini de yürüten belediye başkanı Cemal Akçakoca vardı. İnşaatın Cemal Akçakoca'nın yönlendirmesi ile *"herhangi bir projeye dayanmadan gelişi güzel şekilde"* devam etmekteydi (BCA 490-100- 1673-824-1/158). Bolu İl İdare Kurulu Başkanı Tevfik Atay'ın verdiği bu bilgilendirmeden sonra Genel Sekreterlik, henüz temel aşamasında olan bina için yeni bir ıslah projesi hazırlattı. Ve inşaat sürecinin denetlenmesi talimatını verdi (BCA 490-100- 1673-824-1/130).

Tevfik Atay'ın Temmuz 1945'te verdiği bilgiye göre yerelde binanın kontrolü için mühendis ve mimar bulunmadığı için (BCA 490-100- 1673-824-1/201) merkezden İnşaat Parti Müfettişi Ahmet Hamit Selgil'in bölgeye giderek denetleme yapması kararlaştırıldı. Selgil'in raporuna göre inceleme yapmak için kendisine imkân verilmediği gibi yeni proje ortadan kaldırılarak parti başkanı tarafından yanlış temeller üzerine yapılan inşaatla devam edilmmişti. Bu durum üzerine asgari bir masrafla üçüncü bir proje hazırlandı. Ancak yine kontrol sağlanmasına imkân verilmedi. Hatta Selgil'in burada aldığı karardan dolayı Genel Sekreterliğe şikâyet dahi edildi (BCA 490-100- 1673-824-1/130). Merkezden gelen düzeltmelere ve uyarılara rağmen yereldeki çalışmalar direktiflere uyulmadan ilerlemeye devam etti.

Gelişmeler karşısında Ahmet Hamit Selgil, Akçakoca ilçe kongresinde inşaatın plana uygun olmadığı gerekçesiyle merkezden bir mimar gelene kadar inşaatın durdurulmasına karar verdi. Diğer taraftan kış şartlarının başlayacak olması inşaat için farklı bir endişeyi gündeme taşıdı. Ekim 1945'te Bolu'dan Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda henüz bir mimar gönderilmediği gibi kış şartlarında inşaatın tamamlanan kısmının da zarar görebileceği endişesi dile getirildi. Yazıya gelen cevapta inşaatın üstünün örtülerek korunması istenmekte mali sıkıntılar sebebiyle merkezden mimar gönderilme sürecinin uzadığı haber verilmekteydi (BCA 490-100- 1673-824-1/ 175). Mimar taleplerinin ısrarla devam etmesine rağmen (BCA 490-100- 1673-824-1/176) inşaatın esas projeye göre düzenlenip tamamlanması için şantiye elemanlarından Tevfik Tinkut, 26 Kasım 1945 tarihinde Akçakoca'ya gönderildi. Tinkut, yapıda büyük değişiklikler yapıldığını

özellikle temellerde yapılan tadilatın basit olmadığını vurgulayarak inşaat hakkında kesin bir değerlendirme yapılabilmesi için Ankara'dan uzman bir mimarın gönderilmesini gerekli gördü (BCA 490-100- 1673-824-1/158).

Fotoğraf 6 Akçakoca Halkevi Binasının İnşaatını Gösteren Fotoğraflar

Kaynak: BCA 490-100- 1673-824-1/ 308, 309, 310, 311.

Tinkut'un bölgeye gitmesinden iki gün sonra, Emekli Binbaşı Mehmet Ali Atay imzasıyla Akçakoca'dan Genel Sekreterliğe bir dilekçe gönderildi. Atay, kendisinin iki dönem önce Akçakoca İlçe İdare Heyeti başkanı olduğunu ifade ettikten sonra inşaatın durdurulmasının sakıncalarına değiniyordu. Atay dilekçesinde Parti Müfettişi'nin inşaatı durdurma kararını "*fenni bir maksada isitnad etmeyen*" "*ne maksatla olduğunu anlayamadığım bir sebep*" diyerek eleştirmekteydi. Diğer taraftan Akçakoca Halkevi binası yapılabilmesi için köy köy gezerek halktan yardım toplamaya çalıştığını söyleyerek, parti müfettişinin aldığı kararın kendisini "*bu ulvi maksat ve parti efradı*" arasından uzaklaştırdığını da belirtmişti (BCA 490-100- 1673-824-1/177). Atay'ın dilekçesi teftiş sisteminin parti içindeki çekişme ve uyuşmazlığa sebep olduğunu gösteren bir örnektir. Bu sözler merkezi yönetimin aşırı müdahaleci tutumu yerelde partiye yönelik güven ve bağlılıkta sorunlar yarattığını gösterir. 1945 yılının sonlarında bu söylemlerin çekinmeden dile getirilir olması iç siyasetteki dinamiklerin değişmeye başladığının göstergesidir.

Akçakoca Halkevi binasının içinde bulunduğu durum ulusal gazete sütunlarına da yansdı. 16 Şubat 1946 tarihli *Tanin* gazetesinde Murad Sertoğlu imzasıyla kaleme alınan yazıda, "*üzerinden bir yaz ve bir kış geçtiği halde bina hâlâ dört duvar halinde bulunuyor. Bu inşaat işini üzerine alan komisyon bunu bir türlü yürütemiyor*" denilerek eleştiri okları CHP merkez ve taşra idarecilerine çevriliyordu (Sertoğlu, 1946, 3). CHP'nin merkez-taşra yönetimi arasında iletişim sorunları ulusal basına yansarak gün yüzüne çıkıyordu. Bu haberin gazetede yayınlandığı tarihe dikkat etmek gerekir. Zira iktidara karşı yerelde muhalefetin giderek güçlenmesi ve 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin resmen kurulmasından sonra iktidarın tartışmasız görülen politikaları rahatlıkla eleştiril hale gelmiştir. Basında 1944-45 yıllarında bu kadar açık bir CHP merkez-taşra eleştirisi yapmak daha zorken, 1946 yılından sonra olağan bir tutum halini aldı (Eroğlu, 1990, 40).

Haberin yayınlamasından sonra Genel Sekreterlik, İl İdare Kurulu'ndan bilgi talep etmekle birlikte bir anlamda hesap sormaktaydı (BCA 490-100- 1673-824-1/179). Tevfik Atay 19 Mart

1946 tarihli cevabında, Akçakoca Halkevi'nin önceki sürecini kısaca özetleyerek binanın durumunun uzman biri tarafından denetlenmesine ihtiyaç olduğunu tekrarlar. Merkez tarafından bir mimar ya da mühendis gönderilmemekle birlikte il merkezinde ücret mukabili bir uzmanın bölgeye gönderilmesi önerisine cevap verilmediği sitemkâr bir dille ifade edilmiştir. Merkez tarafından yapı kalfası Tevfik Tinkut Akçakoca'ya gönderilmiş olsa da *"ne kendisinden ne de ilçe idaresinden kalfanın ne yaptığına dair"* bilgi alamadıklarına dikkat çekilir (BCA 490-100-1673-824-1/172).

Akçakoca'daki inşa süreci bir çıkmazın içinde sürüklenirken ülke siyaseti yoğun bir gündemle meşguldü. 21 Temmuz 1946'da Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk kez çok partili genel seçimlere gidilmesi, Ankara'nın gündemini tamamen değiştirmişti. Ahmet Selgil'in müdahalesi ile durdurulan Akçakoca Halkevi binasının inşası, seçim telaşının devreye girmesiyle büyük oranda ihmal edildi. Öyle ki -daha önce Genel Sekreterliğe şahsi dilekçesini sunan- Akçakoca CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Mehmet Ali Atay, 15 Ağustos 1946'da İl İdare Kurulu'na inşaatın devamının sağlanması ve inşaatın *"içinden çıkılmaz bir hal alan hesap işlerinin"* çözümü için yardım talep ediyordu. Atay'a göre merkezden ya da ilden gönderilecek bir mimar ve hesap işlerini düzenleyecek bir heyetin oluşturulması inşaatın devamı için elzem hale gelmişti. İnşaatın durdurulmasının halkın gözünde iyi bir itibar bırakmadığı dikkat çekilen bir diğer noktaydı (BCA 490-100- 1673-824-1/171).

İşi kapsamlı bir şekilde denetlemek üzere bölgeye bir mimar gönderilmesi hemen her dilekçede talep edilen öncelikli konuydu. Bolu İl İdare Kurulu Başkanı Tevfik Atay, 19 Mart 1946 tarihli yazısında merkezden bir mimar gönderilmesinin planlandığına değinmektedir (BCA 490-100- 1673-824-1/172). Nihayet CHP Baş Mimarı Seyfi Sonad, Akçakoca'ya gelerek inşaatı yerinde inceledi. Hazırladığı raporda Kasım 1946 itibarıyla projede yapılan değişiklikler ve düzeltilmesi mümkün olan kısımlar detaylı şekilde ortaya konmuştu. Binaya dair sorunlar şu şekilde sıralanmıştı:

- 1- Binanın araziye oturtulmuş şekli tarafından sonradan fazla öne çekilmek suretiyle esas girişte yapılacak merdivenler artmıştır. İlk tespit olunan vaziyete göre yapılırsa idi binaya daha rahat girilecek idi. Arazi fazla arızalı olduğu için bu mahzurun izalesi mümkün değildir.
- 2- Girişte revaklı kısmın kemer genişlikleri projeden 0,35 santim geniş yapılmıştır. Sökülüp yeniden yapmak suretiyle projeye göre düzenlenebilir.
- 3- Sahne projeye nazaran oryantasyon ve kullanış bakımından arsanın en münasip bir yerinde iken kütüphane ile yerleri değiştirilmekle beraber bölme duvarların mesafeleri de oynatılmıştır. Diğer taraftan sahne zeminini yüksekliği dolayısıyla pencerelerin yapılmaması icap ederken bilakis fazlalaştırılmış ve esas girişin rüzgârlık kısmına bir kapı açılmıştır ki buradan 1,10 metre yüksekliğindeki sahneye girmek imkânsızdır. Esasen fonksiyon bakımından da kullanılmasına imkân yoktur. Diğer mühim bir cihette yapılan bu tadilattan dolayı binanın maliyeti de artmıştır. Zira arazi ve diğer ihtiyaç bakımından yalnız bir yerde bodrum katı mevcut iken bu defa iki yere bodrum ayrılmış oluyor. Eskiden sahne olarak bırakılan ve kütüphane yapılmasına özenilen yerin bütün pencereleri kapamak ve bunun altında büfe merdiven kısımları muhafaza edilerek halen sahneye ayrılan kütüphanede projeye nazaran aydınlık ve eşya bakımından lüzumsuz yere açılan pencereler kapatılmak suretiyle düzenlenmesi mümkündür. Fakat esas projeye göre kütüphanenin dar olmasına ve kapının fena bir yerden açılması nedeniyle sahne lüzumsuz bir şekilde geniş tutulmuş olacaktır ki bu tarafın düzenlenmesi büyük bir masraf getirir.
- 4- Esas girişten harici kapının şekli ve ebatı tamamen değiştirilmiştir. Projeye göre düzenlenmesi behammal lazımdır.
- 5- Esas methal ve holde vestiyer ve kapıcı olarak ayrılan yerin tuvalet yapılmıştır. Projede bilhassa bu yerin (BCA 490-100- 1673-824-1/158- 159) kullanışı bakımından ufak ebatta açılan pencere salon pencereleri şeklinde ve ebatında yapıldığından tuvalet bölmelerinin yapılmasında problem görülmüş ve bu iş daha temel inşaatında yarım bırakılmıştır. Hem kullanış hem de sıhhi tesisat bakımından holde yapılması mahzurlu olan tuvaletlerin esas projede olduğu gibi muhafazasına kat'i lüzum vardır. Çünkü parti başkanının yaptığı tadilata nazaran vestiyer ortadan kalkmış oluyor ki ihtiyaç ve içtimai adetlerimiz bakımından büyük bir mahzur ortaya çıkmış oluyor.

6- Parti ve halkevi başkanlarına hasis olunan odaların pencereleri ilk projede içinde kullanılacak eşyanın cinsine ve aydınlık ihtiyacına göre açılmış hatta cephe mimarisinden biraz da fedakârlık edilerek gözün hissetmeyeceği bir şekilde aksten kaçınılmıştır. Bu mühim ciheti de nazarı dikkate almayan Parti İlçe Başkanı bu defa projenin mimarisine el uzatarak projeye göre salon pencerelerinden farklı olarak açılan üç pencereye mukabil dört pencere yaptırmış ve üst kısımlarına salon pencereleri gibi ikinci bir pencere ilave ettirmiştir. Bu odaların tavan irtifai ile salon tavan irtifa arasında oldukça büyük bir fark mevcut bulunduğundan bu salon pencereleri odalara uymayacağı gibi inşai bakımdan müşkillere karşılaşacaktır. Bu sebepten bu pencerelerin projeye göre tashihi lazımdır.

7- Esas projede erkek ve kadın tuvaletleri ile Güzel Sanatları kısmı ki icabında misafir odası olarak kullanılacak şekilde tespit olunmuştur. Bu kısım koridordan bir parça eklenerek bir oda haline getirilmiştir. Bu suretle plandaki kullanım şekli tamamen bozulmuştur. Zira esas projeye nazaran tek oda haline getirilen bu yerde çeşitli ihtiyaç ve tesisler bulunmaktadır. Bu kısımlar proje tashihi olmadığı takdirde esasen kullanılamaz.

8- Askeri bakımdan asgari bir hadde indirilen sigara salonu ve kısmen kapalı terasa bir oda ilave olunması projenin ruhuna hem kılınış hem de aydınlık ve hava bakımından tamamen aykırıdır. Zira ilave edilen bu oda holün aydınlık ve hevasını tamamen kapatmakla beraber esasen dar olan terasta bir geçit haline gelmiştir ki (BCA 490-100- 1673-824-1/160) bu icabında oturulacak bir şekilde tertiplenmiştir. Fazla olarak yapılan iki duvarın kaldırılması ile bu mahzur kolaylıkla bertaraf olunabilir.

9- Ekli fotoğrafların tetkikinde görüleceği cihetle projede olmayıp Parti başkanı tarafından büyük bir masraf göze alınarak ne sebeple yaptırıldığı ilgililer tarafından bilinmeyen betonarme çerçevelerden bir mana çıkarılamamıştır. Zira binanın en münhat ve istifadeli bir yerine konulan bu yüksek kolonlu betonarme çerçevelerin yapının diğer kısımlarına bağlanmasına hiçbir surette imkân görülememiştir. Bu sebeple bir fayda ve lüzuma binaen inşa olunan ve tuhaf bir şekil arz eden betonarme çerçevelerin derhal yıkılması lazımdır.

10- Halen toprak altında saklı bulunan değişik temel vaziyetleri hakkında elde ayrıca bir proje mevcut olmadığı gibi tarafımızdan da kontrolü imkân haricinde olduğundan bu hususta bir fikir beyan etmek mümkün görülmemiştir. Ancak inşaatı yakından takip eden Bolu deprem amirliğinin raporunda temel hakkında belirtilen hususlara nazaran bundan sonraki inşaata fenni icaplara uyularak devam olunduğu takdirde inşaat ikmal olunabilir. Parti başkanı tarafından projede yapılan değişikliklerle ve tashihi mümkün görülen cihetler rapora ekli planda gösterilmiştir.

Belirtildiği üzere binanın yapısında önemli sorun teşkil edecek düzenlemeler yapılmıştı. Binanın araziye oturtuluş şekli yanlıştı. Temel duvarları, gelişi güzel ve projeye dışında yapılmıştı. Arazinin fazla arızalı olmasından dolayı düzeltilmesi mümkün değildi. Sahne projeye göre arsanın en uygun yerinde iken kütüphane ile yerleri değiştirilmekle beraber bölme duvarların mesafeleri de değişmişti. Sahne zemini yüksekliği dolayısıyla pencerelerin yapılmaması gerekirken fazlalaştırılmıştı. Ana girişteki vestiyer ve kapıcı için ayrılan bölüm yerine tuvalet yapılırken; odaların tavan yüksekliği ile salon tavan yüksekliği arasında oldukça büyük bir fark mevcuttu. Anlaşıldığı üzere inşaat süreci projenin tamamen dışında ilerliyordu.

Yapılan değişiklikler haliyle ödenek konusunda sıkıntıların yaşanmasına neden oldu. Hatta maddi kaynak temin edebilmek için eski halkevi binasının satılarak kaynak elde edilmesi önerildi. 1941 yılından itibaren parti ve halkevinin tasarrufunda olan eski binanın, yeni binanın inşası biter bitmez boş kalacak olması öngörülerek harap hale gelmeden açık arttırma yoluyla satılması istenmişti. 2 Temmuz 1946 tarihli yazıda getirilen bu öneri hemen gerçekleşmedi (BCA 490-100- 1673-824-1/ 37). Binanın satışı ancak Ağustos 1949'da söz konusu olacaktır. Genel Sekreterlik, 18 Ağustos 1949 tarihinde binanın satışının yapılması ve elde edilen gelirin Türkiye İş Bankası hesabına yatırılmasına karar verildi (BCA 490-100- 1673-824-1/ 34).

İnşaat sürecinin uzaması inşaat masraflarının artmasına sebep olduğu gibi proje dışı yapılan değişiklikler de maliyeti arttırmıştı. Kasım 1946'da Seyfi Sonad'ın verdiği bilgiye göre bölgede yapılan keşfe göre binanın kalan bölümlerinin tamamlanması için 38.315 lira 74 kuruşa ihtiyaç vardı. Ancak projede hatalı işlerin düzeltilmesi için gerekli ödenek bu miktara dâhil değildi. Merkezle daha önce yapılan anlaşmaya göre 40 bin lira ödenek ayrılmış, bunun 15 bini

gönderilmiş, kalan 25 bin liranın ise gönderileceği belirtilmişti. Bu durumda, ihtiyaç duyulan ilave masrafların yerel kaynaklardan karşılanması gerekiyordu. Ancak mahallen bir yardım yapılmadığı gibi ilgililer tarafından temin edileceği bildirilen taş, kum, kireç, kereste ve basit işçilik de merkezden gönderilen ödenek ile satın alınmıştı. Yerelden 35-45 bin liralık malzeme ve nakdi yardımın yapılacağı taahhüt edilmiş olmasına rağmen verilen vaatlerin tutulmaması ve inşaat sürecinin çıkmaza sürüklenmesi sitem dolu sözlerle ifade edilmektedir (BCA 490-100-1673-824-1/161-162). Seyfi Sonad, *“Akçakoca Halkevinin kötü durumu umumiyetle maruz kaldığımız emri vakilere tipik bir misal teşkil etmektedir”* (BCA 490-100- 1673-824-1/162) sözü merkez idare açısından yereldeki bürokratik işleyişin nasıl algılandığını ortaya koyar.

Ağustos 1947’ye gelindiğinde binanın durumunu incelemek ve ödeneğin yeterli olup olmadığını tespit etmek amacıyla Yüksek Mimar Kemal Bağışgil Akçakoca’ya geldi (Özçelik, 2023, 1500). Ancak bu ziyaretin var olan sorunlara önemli bir çözüm getirmediği anlaşıyor. Zira Mayıs 1949’da Akçakoca’da yaşanan aksamaları denetlemek üzere Bolu Bölgesi Müfettişi olarak Denizli Milletvekili Abidin Ege görevlendirildi. Ege, 18 Mayıs 1949 tarihinde CHP Genel Sekreteri Fikret Sılay’a gönderdiği yazıda Akçakoca’da Halkevi inşaat işlerinin düzensiz ilerlediği, kayıtların ve kararların eksik tutulduğu, planda pek çok kez değişiklik yapılması nedeniyle düzenin tamamen bozulduğu ve eldeki verilerden bir sonuca varmanın mümkün olmadığını raporlamıştı. Ege’nin belirttiğine göre inşaat iki sene boyunca terkedilmiş vaziyette kaldıktan sonra planlarda yapılan düzenlemelerle yeniden ihaleye konmuş ve ilkinde olduğu gibi -tek başvuru yapan kişi- Vasıf Peker 12 Ocak 1949’da (BCA 490-100- 1673-824-1/73-74) müteahhit olarak işi devralmıştı. Bu kez inşaat Bolu Bayındırlık Müdürlüğü’nün sıkı denetimi ve kontrolü altında ilerleyecekti. Müteahhit binanın iki aya yani Temmuz 1949’da tamamlanacağını vaat etmişti (BCA 490-100- 1673-824-1/68). İnşaata dair yeni keşif raporlarının hazırlandığı (BCA 490-100- 1673-824-1/58-59-60) ve merkez-yerel arasında karşılık yazışmaların devam ettiği bu süreçte bürokratik gerilim had safhaya ulaştı. Bolu İl İdare Kurulu Başkanı Ali Rıza Gökçesu’nun 31 Mayıs 1949 tarihinde Akçakoca’da çözümsüz hale gelen bürokratik işleyiş için sarf ettiği sözler dikkate değerdir: *“En çok bizi üzen cihet yukarıda da arz ettiğim veçhile maddiyatla ilgisi olmayan üzerimizdeki kudsi vazifelerimizde Merkezimizin bize bu kadar itimatsızlık göstermesidir. Biz, bize tahsis edilen para ile bu işleri bitirmeğe çalıştık. Bütün kabahatimiz bundan ibarettir.”* (BCA 490-100- 1673-824-1/54).

Bu sözler Akçakoca Halkevi inşaatında yaşanan bürokratik çıkmazın merkez-yerel arasında güven ilişkisini zedelediğinin açık ifadesidir. Merkezin aşırı denetleyici tutumu ve yereli idarenin yetkilerine yapılan müdahaleler, Cumhuriyet idealine hizmet eden kamu görevlilerini manevi olarak yıpratmıştır.

Aynı tarihte Müfettiş Abidin Ege, İl İdare Kurulu’nun çabasını görünür kılmak ve merkez-yerel arasında gerginleşen iletişimi düzeltmek yönünde bir değerlendirmede bulunur:

“Bende hasıl olan son ve kat’i kanaat şudur: Bu işte öteden beri çok üzülen ve sıkılan İl İdare Heyeti tam bir birlik ve düşünce ile bu işte bütün mes’uliyeti üzerlerine alarak ve büyük bir temiz kalplilik ve iyi duygu ile hareket ederek artık bu işi bitirmek ve neticelendirmek istemeleridir” (BCA 490-100- 1673-824-1/52).

Bu beyanlar merkez-yerel ilişkisindeki kırılma eğilimi gösterdiği gibi tarafların bu kırılma eğilimi onarma çabalarını da gözler önüne serer.

3. Akçakoca Halkevi Binasının İnşasında Bir Alacak Davası

Akçakoca Halkevi’nin inşasına dair baş ağrıtan bir diğer durum CHP’ye karşı açılan alacak davası idi. Yeni binanın inşasında çalışan taş ustası Dursun Taşçı ile demir ustası Ahmet Gümüş alacaklı oldukları iddiasıyla CHP Genel Sekreterliği’ne karşı dava açtılar. Dursun Taşçı, 2541 lira olan alacağının 1400 lirasının tahsil edildiği ancak 1141 lirasını alamadığı iddiasıyla dava açtı (BCA 490-100- 1673-824-1/91). Ahmet Gümüş isimli usta ise 120 lira demir parasını partiden alamadığı için benzer bir talepte bulundu (BCA 490-100- 1673-824-1/39). Davacılar 15 Şubat

1948 tarihinde Akçakoca Asliye Hukuk Yargıçlığına başvurmuş olsa da davanın yenilenme talebi ile yeniden gündeme gelmesi 22 Şubat 1949 tarihini buldu (BCA 490-100- 1673-824-1/ 89). Dava dosyasında parti adına vekâleti Bolu CHP İl İdare Heyeti Başkanı Ali Rıza Gökçesu ile Akçakoca'da arzuhalci Raşit Sayan üstlendi (BCA 490-100- 1673-824-1/65).

Merkezi yönetimin taşradaki aksamaları denetleme ve gözetim altında tutmak için uyguladığı teftiş yöntemi bu olay karşısında yine devreye girdi. Yukarıda değindiğimiz üzere Akçakoca'da yaşanan aksamaları ve açılan alacak davasını denetlemek üzere bölgeye Denizli Milletvekili Abidin Ege gönderildi. Ege'nin 18 Mayıs 1949 tarihli raporunda Dursun Taşçı'nın inşaattan 1141 lira alacağı olduğu ve parasının eski ilçe idare kurulu başkanı Cemal Akçakoca tarafından ödenmediğini ifade ediliyordu (BCA 490-100- 1673-824-1/68). Raporda ustanın alacağı idare kurulunun kasasında para olmadığı için verilemediği ancak miktarı konusunda ihtilaf olduğuna dikkat çekiliyordu. Abidin Ege'ye göre elde net kayıt olmadığı için ustaların davayı kaybetmeleri muhtemeldi. Ancak ufak bir meblağ için partinin şerefine zedelenmesi ayrıca mahkeme sürecinde daha fazla masraf olacağı göz önünde tutularak davacılarla sulhen anlaşmaya varılması önerilmekteydi (BCA 490-100- 1673-824-1/69). Abidin Ege'nin bu tavsiyenin göz önünde tutulduğu anlaşıyor. Nitekim Genel Sekreterlik'ten CHP Bolu İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilen 19 Temmuz 1949 tarihli yazıda, Dursun Taşçı'nın alacak davasının sulhen sonuçlanması istenerek davalı ile görüşülüp anlaşma yoluna gidilmesi talep edildi. Ayrıca davacıya *"alacağının ne kadarından feragat edeceğinin sorulması"* ve kendisine ne miktarda ödeme yapılacağını bildirilmesi merkezin yerel idarecilerden beklediği hususlardı (BCA 490-100- 1673-824-1/40). Alacaklı Dursun Taşçı, Bolu İl Başkanlığına davet edilerek kendisi ile uzlaşmaya varılmış ve 1100 lira olduğunu iddia ettiği alacağına karşılık 700 lira alarak davadan vazgeçmeyi kabul etmiştir. İdare kurulu derhal bu ücretin kendisine verilmesini istemekteydi. Ancak İl İdare Kurulu'nun bütçesinde bu meblağın bulunmadığı, Akçakoca binasının inşası için ayrılan tahsisattan vermeye de cesaret edemediklerini ifade etmekteydiler (BCA 490-100- 1673-824-1/41).

Bolu İl İdare Kurulu Başkanı Ali Rıza Gökçesu'nun *"Esasen bu bina ve bu tahsisat için makamımızın itimadı sarsılmış durumdadır"* şeklinde bir ifade kullanması yaşanan sorunların bir noktadan sonra kurumsallıktan çıkarak şahsi sitem ve kırgınlığa dönüştüğünü gösterir (BCA 490-100- 1673-824-1/41). Bu sitem dolu sözlere karşı merkezin cevabında *"...durumun itimatsızlıktan değil Akçakoca'da yapılan işlerin zamanında haber verilmeyerek emrivakiler yoluyla yapılmasından"* kaynaklandığı yönündedir (BCA 490-100- 1673-824-1/50). 7 Ekim 1949'da Genel Sekreterlik'ten gönderilen yazıya göre Dursun Taşçı'ya 700 ve Ahmet Gümüş'e 120 lira verilmek üzere 820 lira Bolu İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderilmiş ve ilgililere ödenmesi konusunda talimat verilmişti (BCA 490-100- 1673-824-1/24).

Yazışmalar takip edildiğinde Temmuz 1949'da Halkevi için ödenek talepleri halen gündemdedir. Son gönderilen 17.000 liradan başka yardım yapılmayacağı, eğer bu para ile bina tamamlanmayacaksa boya, badana ve benzeri işlerden vazgeçilerek binanın kullanılabilecek hale getirilmesi istendi (BCA 490-100- 1673-824-1/42-48). Bu direktifler inşaatın son aşamalarına geldiğinin de göstergesidir. Nihayetinde 27 Eylül 1949 tarihli yazıda Akçakoca Halkevi binasının tamamlandığı bilgisi verilmektedir (BCA 490-100- 1673-824-1/23). Binanın açılışı 26 Kasım 1949 tarihi olarak belirlenir ve Akçakoca Kaymakamı Dünder Soyer CHP Genel Sekreteri Tevfik Fikret Sılay'ı Halkevi binasının açılış törenine davet eder. Açılış töreninin aynı gün yapılacak olan Akçakoca elektrik santralinin temel atma töreni ile birleştirilmesi planlandı (BCA 490-100- 1673-824-1/20). Programa göre saat 15'te temel atma töreni, saat 16'da Halkevi binasının açılış töreni ve saat 20'de açılış münasebetiyle bir suare gerçekleştirilecekti. Havanın uygun olması durumunda ertesi gün saat 10'da denizde motor gezisi yapılması planlanmıştı (BCA 490-100- 1673-824-1/21).

26 Kasım 1949 tarihinde düzenlenen törene Bolu Valisi, milletvekilleri, il bürokratları, memurlar, Cumhuriyet Halk Partisi yöneticileri, Düzce Kaymakamı ve Belediye Başkanı ile çok sayıda vatandaş katılmıştır. Törende, Halkevi Başkanı Hopalıoğlu ile Bolu Milletvekili Mahir Uzungörenoğlu halkı selamlayan ve kurumu öven konuşmalar yaptılar. Açılış sonrası

düzenlenen aile toplantısı, Düzce Halkevi gençlerinin sazlı performanslarıyla, geç saatlere kadar devam etti (Özçelik, 2023, 1500). Bu açılış, sadece fiziksel bir mekânın hizmete girmesi değil; aynı zamanda zor ve sıkıntılı bir sürecin sonunda başarıya ulaşmanın da bir göstergesi oldu.

SONUÇ

Halkevleri, 1932 yılında Cumhuriyet Halk Partisi tarafından, Cumhuriyet devrimlerini halka benimsetmek ve toplumu modernleştirmek amacıyla kurulmuştur. Halkevlerinin faaliyetlerini sürdürdükleri binalar hem fiziksel hem de işlevsel anlamda Cumhuriyet ideolojisinin halkla buluştuğu önemli mekânlardı. 22 Şubat 1935 tarihinde faaliyete geçen Akçakoca Halkevi de Cumhuriyet'in kültürel kalkınma politikaları doğrultusunda çalışmalarına başladı. İlk yıllarda şehirdeki binalardan biri kiralanarak fiziki mekân sorununa çözüm aransa da binanın kullanım açısından uygun olmaması ve faaliyetlerin sağlıklı yürütülememesi nedeniyle yeni bir bina inşa edilmesi kararlaştırıldı. Yeni bina inşa süreci 1936'da başlamış olsa da arsa seçimi, Akçakoca'nın dağınık yerleşim yapısı ve ödenek yetersizliği gibi nedenlerle 1942 yılına kadar bir girişimde bulunulmadı. 1942 yılında binanın inşa mevki belirlenerek, 1943 yılında projesi çizildi ve ödeneği ayrıldı. Sürecin bundan sonraki kısmı merkezden gelen direktiflerin zamanında ve gerektiği şekilde uygulanmayışından kaynaklanan bürokratik bir çıkmaza sürüklenmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, Bolu İl İdare Kurulu ve Akçakoca Bolu İl İdare Kurulu arasında uzun süren yazışmalar ve anlaşmazlıklar, binanın tamamlandığı 26 Kasım 1949 tarihine kadar devam etti.

Akçakoca Halkevi binasının inşa süreci, dönemin merkez-çevre ilişki örüntüsünü anlamak açısından önemlidir. Taşrada küçük ölçekli bir bayındırlık hizmeti sırasında merkezin yereli sürekli denetim altında tutma çabası, her sorun karşısında müfettişler yoluyla iş takibinin yapılması, il idare kurulunun kararlarına merkezi yönetimin kimi zaman kulak tıkaması ve ilçe idare kurulunun -merkezin tüm uyarılarına rağmen- keyfi uygulamalara devam etmesi merkez ile taşra arasında gerilimli işleyişi gösterir. Yaşanan gelişmeler merkezi idare tarafından 'itaatsizlik' olarak algılanırken yerel idare tarafından 'itimatsızlık' olarak yorumlanmıştır. Özellikle merkezi idarenin yerel yöneticileri sürekli denetim altında tutma çabası, taşrada partiye yönelik güven ve bağlılık hissini büyük oranda yıprattı. Bürokratik motivasyonun zayıflaması, halk nezdinde güvensiz bir siyasi ortam yaratırken 1940'ların ikinci yarısından itibaren Demokrat Parti'nin yükselişi için uygun bir toplumsal zemin hazırlamıştır.

Kaynaklar

- Akyüz, Kenan. "Türk Ocakları". *Belleten* 50/196(1986), 201-228.
- Arıkan, Zeki. "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 6/23(1999), 261-281.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon Kodu: 490-100 Yer No: 971-756-1-5.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) Fon Kodu: 490-100 Yer No: 1673-824-1.
- Bozkurt, Celil. "Arşiv Belgeleri Işığında Akçakoca Halk Evinin İnşaatı ve Faaliyetleri". *Akçakoca Sempozyumu 18-19 Nisan 2025 Bildiri Özet Kitabı*. ed. Öznur Bozkurt. 23-24. Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları, 2025.
- Çavdar, Tefik. "Halkevleri". *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, ed. Murat Belge. 4/878-884. İstanbul: İletişim Yayınları, 1983.
- Çeçen, Anıl. *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*. İstanbul: Gündoğan Yayınları, 1990.
- Durukan, Ayşe- Türkan Ulusu Uraz. "Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları". *İTÜ Dergisi/A, Mimarlık, Planlama, Tasarım* 7/1 (2008), 38-49.
- Eroğul, Cem. *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi, 1990.
- Evcin, Erol. *Bolu Vilayetindeki Halkevleri ve Halkodaları (1932-1951)*, İstanbul: İkinci Adam Yayınları, 2023.
- Ertugay, Fatih. "Türkiye'de Parti-Devlet Bütünleşmesi: Politik Kültürel Mirası ve Tarihsel Süreklilik". *History Studies* 16/4 (2024), 571-91.

Gurallar, Neşe Yeşilkaya. “Taşradaki Modernizm: Halkevi”. *Arredamento Mimarlık* 10(2005), 100-107.

Heper, Metin. *Türkiye’de Devlet Geleneği*. Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 6. Baskı, 2018.

Karpat, Kemal. *Türkiye’de Siyasal Sistemin Evrimi, 1876-1980*. çev: Esin Soğancılar. Ankara: İmge Kitabevi, 2007.

Mardin, Şerif. “Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri”, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*. der. Mümtaz’er Türköne-Tuncay Önder. 1/35-79. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.

Metinsoy, Murat. “Erken Cumhuriyet Döneminde “Mebus”ların “İntihap Dairesi” ve “Teftiş Bölgesi” Raporları”. *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar* 3(2006), 103-169.

Metinsoy, Murat. “Kemalizmin Taşrası: Erken Cumhuriyet Taşrasında Parti, Devlet ve Toplum”. *Toplum ve Bilim Dergisi* 118 (2010), 124-164.

Oral, Mustafa. (2002). “Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevi”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 18/53 (2002), 499-527.

Özçelik, Fatih. “Sosyal ve Kültürel Hayatta Akçakoca Halkevi”. *Sosyal, İnsan ve İdari Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar*. ed. Enis Baha Biçer- Orhan Şanlı. 2/1491-1511. İzmir: Duvar Yayınları, 2023.

Özçelik, Fatih. “Düzce’nin Sosyal ve Kültürel Hayatında Düzce Halkevi”. *Mavi Atlas* 13/2(2025), 512-537.

Özçelik, Fatih- Sabit Dokuyan. “Bolu Halkevi ve Faaliyetleri”. *Journal of Turkish Studies*, 9/4(2014), 877-900.

Özdemir, Yavuz - Elif Aktaş. “Halkevleri (1932’den 1951’e)”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 45 (2011), 235-262.

Özdenkoş, Demet. “Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Görev Bölüşümü”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi* 1/2 (1999), 77-95.

Sertoğlu, Murat. “İnşaatı Bitmeyen Halkevi Binası”, *Tanin*, 16 (Şubat 1946), 3.

Söğütlü, İlyas. “Cumhuriyet Türkiye’sinde Modernleşme ve Bürokratik Vesayet”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19/1(2010), 49-68.

Türkoğlu, Ömer. “Halkevlerinin Kuruluş Amaçları, Örgütsel Yapısı ve Bazı Uygulamaları”. *Kebikeç* 3(1996), 97-106.

Uluskan, Seda Bayındır. “Tek Parti Yönetiminin Halkevlerinin Temizlik ve Bakımına Dair Bir Kılavuz Oluşturma Çabası (1944)”. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 41(2019), 223-248.